

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№4 (2)

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026
APREL

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[™]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic Resource Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

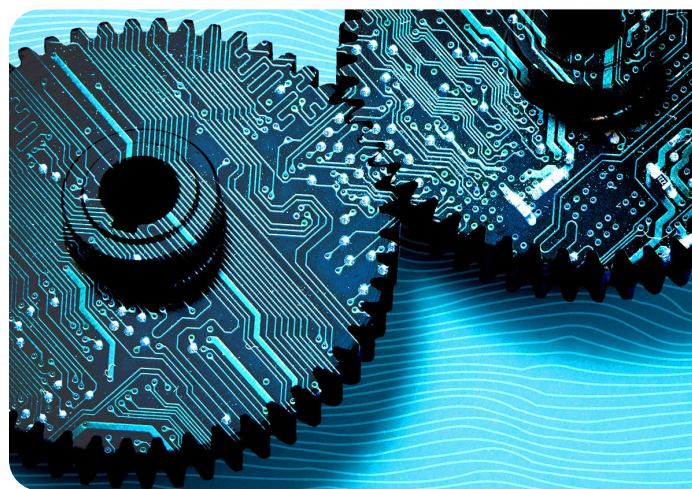
ROAD

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afrovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellashtirish
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

BYUDJET SUBYEKTLARI ISHTIROKINI QISQARTIRISH ASOSIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	16
PhD. Mahmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
MINTAQA IQTISODIYOTI TARMOQLARINI KLASTERLASHTIRISH SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING EMPIRIK MODEL: STATISTIK VA EKONOMETRIK TAHLIL.....	25
Ollokulova Feruza Mansurovna, Abdurahmonov Abdulaziz Maxmudovich	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA PUL OQIMLARI AUDITINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI.....	30
Atamurodov Saidmurad Yaxyoyevich, Sindarova Aziza Musurmon qizi	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	42
Xasanov Sardor Xazratkulovich	
IQTISODIY O'SISH SIFATI VA UNI KO'RSATKICHLARINING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	50
Axmedov Xasanjon Muxamadovich	
IQTISODIY O'SISH SIFATI VA UNI KO'RSATKICHLARINING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	55
Axmedov Xasanjon Muxamadovich	
ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KORXONALAR RENTABELLIGIGA TA'SIRI.....	60
Hayitov Jamshid Xolboyevich	
KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	65
Ortiqov Husan Usmonaliyevich	
DAVLAT SEKTORIDA ICHKI AUDIT FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	70
Xamidova Zarifa Urol qizi	
ISTE'MOL NARXLARI INDEKSINI MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	74
Ismailova Shaxnoza Uktamovna	
XIZMATLAR SEKTORI RIVOJLANISHINING KAMBAG'ALLIKKA TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASI VA KO'RSATKICHLAR TIZIMI.....	77
Dawletmuratov Adilbay Mirzaboyevich	
BIZNES JARAYONLARINI MONITORING QILISH TIZIMINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	84
Dadajonova Madina Ravshan qizi	
ISTE'MOL NARXLARI INDEKSINI MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	89
Ismailova Shaxnoza Uktamovna	
MINTAQA IQTISODIYOTI TARMOQLARINI KLASTERLASHTIRISH SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING EMPIRIK MODEL: STATISTIK VA EKONOMETRIK TAHLIL.....	94
Ollokulova Feruza Mansurovna, Abdurahmonov Abdulaziz	
ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KORXONALAR RENTABELLIGIGA TA'SIRI.....	100
Hayitov Jamshid Xolboyevich	
IMPROVING THE EFFICIENCY OF BANKS' GREEN FINANCING IN UZBEKISTAN AND KAZAKHSTAN.....	105
Maxmudov Rahimjon	
MAHALLIY BUDJETLAR MUSTAQILLIGINI TAKOMILLASHTIRISH VA YANADA OSHIRISH.....	109
Abduraxmonova Gulmira	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNI SHAKLLANTIRISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR.....	114
Teshabayev Dilmurod Boxodir o'g'li	

FARG 'ONA VILOYATINING INNOVATSION RIVOJLANISHI.....	120
Tuychieva Odina Nabiyeвна	
INDICATORS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE "GREEN" ECONOMY.....	131
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich	
KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICH LARI.....	140
Ortiqov Husan Usmonaliyevich	
KORPORATIV BOSHQARUVNING XALQARO TAJRIBASI VA UNING QIYOSIY TAHLILI.....	144
Shakirova Gulbaxor Sharipdjanovna	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	149
Xasanov Sardor Xazratkulovich	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNING INSTITUSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJ DAVLATLAR TAJRIBASI.....	156
Odinayev Ravzatullo Asatulloevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING MOLIVAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	161
Karimov Alibek Valievich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA FRANCHAYZING TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA PLATFORMA MODELLARI VA ULARNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	167
Xodjayeв Anvar Rasulovich, Nasimov Dilshodbek Hotam o'g'li	
"O'ZBEKISTON GTL" MAHSULOTLARINING FIZIK-KIMYOVIY XOSSALARI VA ULARNI KOMPOUDIRLASH ASOSIDA EKOLOGIK TOZA YOQILG'ILAR OLIISH ISTIQBOLLARI.....	173
Ro'ziyev Aliakbar, Hayitov Ruslan, Mavlonov Shohrux	
HUDUDIY MEHNAT BANDLIGINI TA'MINLASHDA AVTOSERVIS KORXONALARINING ROLI.....	179
Marqayev Xurshid Aliqulovich	
ASOSIY VOSITALAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	183
Zaripova Sayohat Zafarovna	
XIZMATLAR SOHASINI BOSHQARISHDAGI MUAMMOLAR VA YECHIMLAR: AGROTURIZM VA RAQAMLI XIZMATLAR ASOSIDA TAHLIL (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA).....	188
Oktamjonova Gulira'no Ikromjon qizi	
BUXORO VILOYATI UY XO'JALIKLARI HAYOT SIFATI VA IJTIMOIIY-IQTISODIY AHVOLI: SO'ROVNOMA NATIJALARI TAHLILI.....	192
Nizomov Asliddin, Musulmonova Shahlo, Izzatullayeva Ma'mura	
DIRECTIONS FOR TOURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES..	199
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich	
QORA METALLURGIYA SANOATI VA ULARNING ISHLATILISHI.....	203
Sarimsakov Alisher Ubaydullaevich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI BANDLIGINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI.....	209
Yusupov Farhod Adamboyevich	
TASVIRLARDAN YO'L BELGILARINI TANIB OLIISH ALGORITMLARI VA DASTURIY VOSITASINI ISHLAB CHIQISH.....	214
Toyirov Akbar Xasanovich, Yuldoshov Abdurahmon Baxtiyorovich	
OLIY TA'LIMNI MOLIVALASHTIRISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBASI: SINGAPUR MISOLIDA.....	218
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich	

MA'LUMOTLARGA ASOSLANGAN TURIZM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI.....	222
Ashurova Shaxnoza Almasovna	
DAVLAT XARIDLARI BO'YICHA BYUDJET MABLAG'LARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI ICHKI AUDITNING ANALITIK KO'RSATKICHLARI ASOSIDA BAHOLASH.....	226
Meliboyev Askar Eshmuratovich	
ГЛИНИСТЫЕ СЛАНЦЫ ЦЕНТРАЛЬНОГО И ЮЖНОГО УЗБЕКИСТАНА КАК СЫРЬЕВАЯ СМЕСЬ ДЛЯ ПРОИЗВОДСТВА ПОРТЛАНДЦЕМЕНТА.....	231
Карабаев А.М., Абдуллаева Д.Ф., Абдуллаев У.Х. Андакулова Н.Н.	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА НА ПРОМЫШЛЕННОМ ПРЕДПРИЯТИИ.....	237
Садиков Жaxonгир Носирджанович, Даулетмуратова Дилбар Калмуқанмед кизи	
РАЗРАБОТКА МЕХАТРОННОГО МОДУЛЯ ДЛЯ ВЫРАВНИВАНИЯ ПОВЕРХНОСТИ МЕТАЛЛА ПОСЛЕ ЗАЛИВКИ.....	243
Мирджуроев Сарвар Алишер угли	
MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING TA'SIRI ..	246
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich	
AGROKLASTERLAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING EKONOMETRIK MODELLARI	250
O'rinboyev Ulug'bek Otabekovich	
ИССЛЕДОВАНИЕ ПОРИСТОЙ СТРУКТУРЫ И ВЛАГОПОГЛОЩАЮЩИХ СВОЙСТВ КОМПОЗИТНОГО ВЯЖУЩЕГО	259
Тургунбаев Уринбек, Шарипова Дилафруз, Худойбердиев Жамшид	
ИССЛЕДОВАНИЕ НАПРЯЖЕННО-ДЕФОРМИРОВАННОГО СОСТОЯНИЯ ЯЧЕЙКИ СВЕТОПРОЗРАЧНОГО ОГРАЖДЕНИЯ ПРИ ВОЗДЕЙСТВИИ ЛОКАЛЬНОЙ СЕЙСМИЧЕСКОЙ НАГРУЗКИ.....	265
Давронов Олимбек, Туляганов Азиз	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARNING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	271
Mamasoliyev G'ayratbek Maxamadyusupovich	
RAQAMLI IQTISODIYOTNING TURIZMDA MOHIYATI VA AHAMIYATI.....	276
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna	
MINTAQAVIY SANOAT KORXONALARINING BIZNES JARAYONLARINI TAHLIL QILISH VA BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI (BPM, LEAN VA SIX SIGMA YONDASHUVLARI MISOLIDA) ..	279
Azimova Maxfuza Rashidovna	
QURILISH SANOATI KORXONALARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ULARNI EKOLOGIK BOSHQARISH TAMOIYILLARI	284
Xolov Xamza Tojiddinovich	
O'ZBEKISTONDA AHOLINI QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BILAN TA'MINLASHNING IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: EKONOMETRIK TAHLIL VA PROGNOZLASH	292
Matjonov Bekjon Ravshonbekovich, Ibragimova Nodira Kadamovna	
A THEORETICAL MODEL LINKING GENDER EQUALITY AND MANAGEMENT EFFICIENCY.....	297
Ochilova Intizor Sadikovna	
QIMMATLI QOG'OZLAR PORTFELIDAN KUTILAYOTGAN DAROMADGA TA'SIR QILUVCHI OMILLARNI EKONOMETRIK MODEL ORQALI BAHOLASH.....	303
Sindarov Fazliddin Kaxramonovich	
MAMLAKAT KIMYO SANOATIDAGI KORXONALAR FAOLIYATIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH JARAYONI VA ULARNING TAHLILI.....	312
Odilova Malika Abdushukur qizi	

RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI ISHLAB CHIQRISH SANOATIGA JORIY ETISH	317
Abdivoyitova Sarvinoz Abduxayit qizi, Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA BOSHQARUV HISOB TIZIMINI TASHKIL ETISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI	321
Xojiboyev Muxiddin Shodimuxamedovich	
TIJORAT BANKLARINING INVESTITSION FAOLIGINI OSHIRISHNING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	326
Dagarov Bekzod Muzaffar o'g'li	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA RAQOBAT MUHITINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA TENDENSIYALARI.....	332
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich	
USING ENGINEERING MODELS TO MEASURE SME RISKS IN UZBEKISTAN.....	340
Djumabayeva Dilobar Asatillayevna	
BANK FAOLIYATIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ASOSIY MASALALARI.....	347
Yusufov Javohirtshoh Ozod o'g'li, Xolmirzayev Elbek Baxtiyorovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR JARAYONIDA TALABALARNING IJODKORLIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	353
Meyliyeva Shoxista Rustamovna	
ИНТЕГРАЛЬНАЯ ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОГО ЦИФРОВОГО РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ	358
Усманова Азиза Баходировна	
O'ZBEKISTONDA ELEKTR YORITISH MAHSULOTLARI BOZORINI INNOVATSION LOKALIZATSIYA ASOSIDA RIVOJLANTIRISH: DINAMIKA, TAHLIL VA PROGNOZ	363
Jurayev Murotjon Sotivoldiyevich	
HUUDUDLAR RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH VA REYTINGLASH.....	371
Kosimov Bobir Abdigafarovich	
BALAND BINOLAR FASADLARINI PARDOZLASH TEXNOLOGIYALARINI EKSPLUATATSION ISHONCHLILIK VA XIZMAT MUDDATINI UZAYTIRISH ASOSIDA OPTIMALLASHTIRISH.....	376
Amirov Shavkat Rahmatullayevich	
ОСНОВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТРАНСПОРТНОЙ ЛОГИСТИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	383
Мурадов Алишер Курбанбаевич	
ФОРМИРОВАНИЕ БИЗНЕС-ПАРАДИГМЫ АГРОТУРИЗМА КАК УСЛОВИЕ ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕЛЕЙ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ	390
Усманова Диляфруз Каршиевна	
WAYS TO IMPROVE THE REGIONAL STRUCTURE OF THE INDUSTRY OF NAVAI REGION	396
Uralov Eliboy Omonovich	
JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULK SOLIG'INI TAKOMILLASHTIRISHDA SAMARALI XORIJIY TAJRIBA	400
Safarova Shahzoda	
НАЛОГОВОЕ СТИМУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПРАКТИКА УЗБЕКИСТАНА.....	405
Рафиева Зарина Хусановна	
INDUSTRY 4.0 SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHNING ILMIY-AMALIY MASALALARI.....	410
Djuraeva Guzal Shavkatovna	

SUG'URTA TASHKIOTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA ZAMONAVIY
YONDASHUVLAR..... 414

Xalikulova Shirin Utkir qizi

SUG'URTA TASHKILOTLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Xalikulova Shirin Utkir qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Tayanch doktranti, PhD

Email: sh.khalikulova@tsue.uz

Annotatsiya: Maqolada sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini oshirishga qaratilgan to'rtta asosiy ilmiy yo'nalish asoslab beriladi: kapital yetarililigi riskga moslashtirish, tarif siyosatini optimallashtirish, qayta sug'urtalash orqali risklarni taqsimlash hamda moliyaviy barqarorlikni kompleks baholash tizimini joriy etish. Taklif etilgan yondashuvlar sug'urta tashkilotlarining risklarga chidamliligini oshirish va moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: sug'urta, moliyaviy barqarorlik, kapital, tarif, qayta sug'urta, risk, integral ko'rsatkich.

Аннотация: В данной статье обосновываются четыре ключевых научных направления, направленных на повышение финансовой устойчивости страховых организаций: адаптация достаточности капитала к уровню риска, оптимизация тарифной политики, распределение рисков посредством перестрахования, а также внедрение системы комплексной оценки финансовой устойчивости. Предложенные подходы способствуют повышению устойчивости страховых организаций к рискам и укреплению их финансовой стабильности.

Ключевые слова: страхование, финансовая устойчивость, капитал, тариф, перестрахование, риск, интегральный показатель.

Abstract: This article substantiates four key scientific directions aimed at improving the financial stability of insurance organizations: risk-adjusted capital adequacy, optimization of tariff policy, risk distribution through reinsurance, and the implementation of a comprehensive financial stability assessment system. The proposed approaches contribute to enhancing the resilience of insurance organizations to risks and strengthening their financial stability.

Keywords: insurance, financial stability, capital, tariff, reinsurance, risk, composite indicator.

KIRISH

Sug'urta sohasini o'rganish bugungi iqtisodiy sharoitda alohida dolzarflik kasb etadi, chunki u risklarni boshqarish va umumiy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash masalasi chuqur tahlil va tizimli yondashuvni talab qiladi.

Amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, kapital yetariligi, tarif siyosatini shakllantirish, qayta sug'urtalash hamda moliyaviy holatni baholash jarayonlari ko'pincha o'zaro integratsiyalashmagan holda olib boriladi, bu esa risklarni to'liq qamrab olish va samarali boshqarish imkoniyatlarini cheklaydi. Natijada kapitaldan foydalanish darajasi pasayadi, tariflar real risk darajasini yetarlicha aks ettirmaydi va risklarning ortiqcha darajada jamlanishi kuzatiladi. Shu bois moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda mazkur mexanizmlarni yagona tizim doirasida uyg'unlashtirish zarurati yuzaga keladi. Ushbu maqolaning maqsadi sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini oshirishga qaratilgan ilmiy asoslangan yo'nalishlarni ishlab chiqish hamda ularni kompleks yondashuv asosida tahlil qilishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy iqtisodchi olimlar D. Rey, A. Garrido, J. Calatrava, G. Sorek, O.S. Ioffe, Yu.T. Axvlediani, B. Fridman, J.R. Hicks, J. Keynes hamda A.S. Pigou o'z ilmiy tadqiqotlarida sug'urta va moliya tizimining nazariy asoslari, risklarni boshqarish mexanizmlari hamda moliyaviy barqarorlikni ta'minlash masalalarini keng yoritib berganlar.

Mahalliy iqtisodchi olimlardan X.M. Shennaev, T. Malikov, O. Olimjonov, A. Jo'raev, H. Sobirov, M. Xodjaeva hamda S. Umarovlar ilmiy ishlarida sug'urta tizimi va sug'urta tashkilotlari faoliyatini rivojlantirish, xususan, innovatsion faoliyatni takomillashtirish yo'nalishlari tadqiq etilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda ma'lumotlar sug'urta tashkilotlarining moliyaviy hisobotlari, statistik bazalar va ilmiy manbalarni tahlil qilish orqali yig'ildi. Olingan ma'lumotlar qiyosiy, iqtisodiy-statistik hamda tizimli tahlil usullari yordamida qayta ishlanib, ular o'rtasidagi bog'liqliklar aniqlanib baholandi. Shuningdek, moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlarini kompleks baholash uchun integral yondashuvdan foydalanildi.

Tahlil va natijalar

Bugungi kunda sug'urta bozorida moliyaviy barqarorlikni ta'minlash masalasi ancha murakkablashib bormoqda. Bunga asosiy sabab — risklarning nafaqat ko'payib borayotgani, balki ularning yanada turli shakllarda namoyon bo'layotganidir. Amaliyotga e'tibor berilsa, kapitalni boshqarish, tariflarni belgilash, risklarni taqsimlash va baholash kabi jarayonlar ko'pincha alohida-alohida olib borilayotgani ko'zga tashlanadi.

Bunday yondashuv esa o'z navbatida bir qator muammolarni keltirib chiqaradi. Xususan, ayrim holatlarda kapital ortiqcha darajada jamlanib qoladi, boshqa vaziyatlarda esa tariflar yetarli darajada asoslanmaydi yoki risklar bir nuqtaga haddan tashqari to'planib qoladi. Natijada umumiy moliyaviy barqarorlikka salbiy ta'sir yuzaga keladi.

Shu sababli mazkur masalaga alohida elementlar kesimida emas, balki ularning o'zaro bog'liqligini hisobga olgan holda yondashish muhim hisoblanadi. Ushbu maqolada aynan sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini oshirishga xizmat qiluvchi ilmiy asoslangan yo'nalishlar ishlab chiqilib, ularning samaradorligi asoslab beriladi.

Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash sug'urta tashkilotlarida faqat alohida vositalarga tayanib amalga oshirilmaydi, balki ularning o'zaro bog'liqligini hisobga olgan holda yondashishni talab qiladi. Tadqiqot davomida ushbu masalani yanada samarali hal etishga xizmat qiluvchi to'rtta asosiy ilmiy yo'nalish aniqlanib, har biri izchil ravishda yoritib berildi (1-rasm).

1-rasm. Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash mexanizmi¹

Amaliyotda kapital yetarliligi odatda normativ talablarga tayangan holda belgilanadi, biroq bunday yondashuv sug'urta portfelidagi haqiqiy risk darajasini to'liq aks ettira olmaydi. Shu sababli ayrim holatlarda kapital ortiqcha shakllanib, moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi pasayadi. Mazkur muammoni bartaraf etish uchun kapitalni shakllantirishda risk darajasiga moslashtirilgan differensial yondashuvni qo'llash maqsadga muvofiq hisoblanadi. Ushbu yondashuv sug'urta portfelining tarkibi, risklarning konsentratsiyasi hamda ehtimoliy zarar miqdorini inobatga olgan holda kapital hajmini yanada asosli aniqlash imkonini beradi. Bunday yondashuv kapitaldan foydalanishni optimallashtiradi, ortiqcha yoki yetishmovchilik xavfini kamaytiradi va to'lovga qobiliyatlilik darajasining barqarorligini ta'minlaydi.

Sug'urta tariflarini belgilashda ko'pincha bozor omillari ustuvor ahamiyat kasb etadi, biroq bunday yondashuv har doim ham risklarning haqiqiy darajasini to'liq aks ettirmaydi va bu uzoq muddatda sug'urta

1 Muallif tomonidan tuzilgan

operatsiyalarining moliyaviy natijalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli tariflarni shakllantirishda sug'urta portfelining risk tarkibi, zararlilik darajasi hamda to'lovlar dinamikasini hisobga olishga asoslangan yondashuv taklif etiladi, bu esa tariflarni yanada asosli va iqtisodiy jihatdan muvozanatli belgilash imkonini yaratadi. Natijada sug'urta mukofotlari va to'lovlar o'rtasida barqaror mutanosiblik shakllanadi, texnik natijalar yaxshilanadi va sug'urta operatsiyalarining umumiy barqarorligi oshadi.

Sug'urta portfelida yirik va yuqori darajada jamlangan risklarning mavjudligi moliyaviy barqarorlikka jiddiy xavf tug'diradi, chunki bunday holatlarda katta hajmdagi to'lovlarni amalga oshirish zarurati yuzaga keladi. Shu bois risklarni kamaytirish maqsadida qayta sug'urtalash ulushini kengaytirishga asoslangan yondashuv taklif etiladi, bunda yirik risklar tashqi sug'urta bozorlariga uzatiladi va natijada ichki kapitalga tushadigan yuklama sezilarli darajada qisqaradi. Bunday mexanizmni qo'llash risklar konsentratsiyasini pasaytiradi, yirik yo'qotishlar ehtimolini cheklaydi hamda sug'urta tashkilotining moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini baholashda alohida ko'rsatkichlardan foydalanish yetarli darajada to'liq tasavvur bermaydi, chunki ular moliyaviy holatning faqat ayrim jihatlarini aks ettiradi.

Mazkur integral ko'rsatkich likvidlik, to'lovga qobiliyatlilik va rentabellik ko'rsatkichlarini yagona tizimda birlashtirib, moliyaviy holatni kompleks baholash imkonini beradi. Natijada risklarni erta aniqlash, moliyaviy muammolarni prognoz qilish va boshqaruv qarorlarini asosli qabul qilish imkoniyati kengayadi.

Olingan natijalar shuni anglatadiki, sug'urta tashkilotlarida moliyaviy barqarorlik bilan bog'liq muammolar alohida mexanizmlarning mavjud emasligi bilan emas, balki ularning o'zaro uzviy bog'lanmagan holda qo'llanilishi bilan izohlanadi. Amaliyotda kapital yetarliligi, tarif siyosati va qayta sug'urtalash bo'yicha qarorlar ko'pincha bir-biridan mustaqil ravishda shakllantiriladi, bu esa risklarni to'g'ri baholamaslikka va moliyaviy nomutanosibliklarning yuzaga kelishiga olib keladi. Tadqiqot davomida kapitalni risk darajasiga moslashtirish tarif siyosati bilan bevosita bog'liq ekani aniqlanib, risklar yetarlicha hisobga olinmagan sharoitda tariflar ham iqtisodiy jihatdan asosli bo'lmasligi isbotlandi. Shu bilan birga, tariflarning aniqligi qayta sug'urtalash hajmini belgilashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi, chunki noto'g'ri tariflash risklarni ortiqcha yoki yetarli darajada uzatmaslikka sabab bo'ladi.

Qayta sug'urtalash esa kapitalni himoya qiluvchi muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi, biroq undan samarasiz foydalanish kapital yetarliligi bilan bog'liq muammolarni yanada kuchaytirishi mumkin. Shu sababli ushbu uch yo'nalishni alohida emas, balki o'zaro uyg'unlashgan yagona tizim sifatida ko'rib chiqish zarur. Taklif etilgan kompleks baholash modeli aynan shu o'zaro bog'liqlikni inobatga olgan holda moliyaviy barqarorlikni aniqlash imkonini beradi va alohida ko'rsatkichlarga nisbatan aniqroq natijalar beradi, bu esa boshqaruv qarorlarini qabul qilishda risklarning real darajasini aks ettirishga xizmat qiladi. Natijada moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda fragmentar yondashuvdan voz kechib, integratsiyalashgan boshqaruv tizimiga o'tish zarurligi asoslab berildi (2-rasm).

Rasm 1. Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash bo'yicha ilmiy yangiliklar

№	YO'NALISH	AN'ANAVIY YONDASHUV	TAKLIF ETILAYOTGAN YONDASHUV (ILMIY YANGILIK)	KUTILAYOTGAN NATIJA
1	 Kapital yetarliligi	Kapital normativ talablar asosida belgilanadi, risk darajasi to'liq hisobga olinmaydi.	Kapital yetarliligi sug'urta portfeli risk darajasiga moslashtiriladi (riskga asoslangan yondashuv).	✓ Kapitaldan foydalanish samaradorligi oshadi, ortiqcha yoki yetishmovchilik xavfi kamayadi, moliyaviy barqarorlik mustahkamlanadi.
2	 Tarif siyosati	Tariflar bozor narxlari va umumiy ko'rsatkichlar asosida belgilanadi, real risk darajasi yetarli hisobga olinmaydi.	Tariflar sug'urta portfeli risk tarkibi, zararlilik darajasi va to'lovlar dinamikasi asosida shakllantiriladi (riskga asoslangan tariflash).	✓ Texnik natija yaxshilanadi, mukofot va to'lovlar o'rtasida muvozanat ta'minlanadi, operatsion barqarorlik oshadi.
3	 Qayta sug'urtalash	Qayta sug'urtalash ulushi cheklangan, yirik risklar ichki resurslar hisobidan qoplanadi.	Qayta sug'urtalash ulushi takomillashtiriladi, yirik risklar qayta sug'urta orqali taqsimlanadi.	✓ Risk konsentratsiyasi kamayadi, kapitalga tushadigan yuklama pasayadi, moliyaviy barqarorlik mustahkamlanadi.
4	 Kompleks baholash tizimi	Moliyaviy barqarorlik alohida ko'rsatkichlar asosida baholanadi, kompleks yondashuv mavjud emas.	Likvidlik, to'lovga qobiliyatlilik va rentabellik ko'rsatkichlarini birlashtiruvchi integral baholash tizimi joriy etiladi: $K_b = \sqrt[3]{K_l \cdot K_{tq} \cdot K_r}$	✓ Moliyaviy holat kompleks baholanadi, risklar erta aniqlanadi, boshqaruv qarorlari sifatli va asosli bo'ladi.

2-rasm. Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini oshirishga qaratilgan yondashuvlar²

Sug'urta portfeli tarkibida yirik hamda yuqori darajada jamlangan risklarning mavjudligi sug'urta tashkilotining moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bunday holat risklarning muvozanatsiz taqsimlanishiga olib keladi. Mazkur muammoni bartaraf etish maqsadida qayta sug'urtalash ulushini oshirish orqali risklarni qayta taqsimlash mexanizmini kengaytirish taklif etiladi. Ushbu yondashuv yirik risklarni tashqi sug'urta bozorlari orqali uzatish imkonini yaratadi va shu orqali ichki kapitalga tushadigan yukni kamaytiradi. Natijada risklar konsentratsiyasi pasayib, sug'urta tashkilotining umumiy moliyaviy barqarorligi mustahkamlanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot davomida olingan natijalar moliyaviy barqarorlikka erishish alohida choralar orqali emas, balki ularni yagona tizim doirasida uyg'unlashtirish orqali samaraliroq ta'minlanishini ko'rsatdi. Shu asosda kapitalni riskga mos boshqarish, tarif siyosatini optimallashtirish, qayta sug'urtalash mexanizmlaridan foydalanib risklarni qayta taqsimlash hamda barqarorlikni kompleks baholash tizimini joriy etish muhim yo'nalishlar sifatida belgilandi.

Yondashuvlarni integratsiyalashgan holda qo'llash natijasida risklarni boshqarish sifati yaxshilanadi, kapitaldan foydalanish yanada oqilona tus oladi va sug'urta tashkilotlarining uzoq muddatli barqarorligi ta'minlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Rey, D., Garrido, A., Calatrava, J. Comparison of Different Water Supply Risk Management Tools for Irrigators: Option Contracts and Insurance. – Environmental and Resource Economics, 2016.
2. Sorek, G. Health insurance mandates in a model with consumer bankruptcy. – Journal of Regulatory Economics, 2016.
3. Ioffe, O.S. Strakhovoye delo. – M.: Ankil, 1992.
4. Axvlediani, Yu.T. Strakhovanie. – M.: YUNITI-DANA, 2010.
5. Friedman, B. The Moral Consequences of Economic Growth. – New York: Alfred A. Knopf, 2005.
6. Hicks, J.R. Collected Essays in Economic Theory. – Oxford: Basil Blackwell, 1981–1983.
7. Keynes, J.M. The General Theory of Employment, Interest and Money. – London: Palgrave Macmillan, 2002.
8. Pigou, A.S. The Economics of Welfare. – London: Macmillan.
9. Sutton, F.X., Harris, S.E., Kaysen, C., Tobin, J. The American Business Creed. – Harvard University Press, 1956.
10. Sobirov, H.R. Sug'urta: 100 savol va javob. – T.: Mehnat, 1998.
11. Jo'raev, A.S. Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishning dolzarb muammolari. – T.: DJQA, 2005.
12. Abduraxmonov, I.X., Kenjayev, I.G'. Sug'urta menejmenti. – T.: Iqtisod-moliya, 2020.
13. Kenjayev, I.G'. Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy resurslarini joylashtirish samaradorligini oshirish yo'llari. – T.: TMI, 2019.
14. Qo'ldoshev, Q.M. O'zbekistonda o'zaro sug'urtalashning metodologik asoslarini takomillashtirish. – T.: TMI, 2019.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100